

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΕΝΟΣ ΝΟΜΟΥ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Καρανικόλας Ν.¹, Κυριακού Κ.², Μπόλος Π.³, Ξιφιλίδου Α.⁴, Σουριανός Ε.⁵,

¹Λέκτορας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης

²Προπτυχιακή φοιτήτρια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Βελισσαρίου 40, 55535, Πυλαία, Τηλ:6944441390 E-mail: kyriako@plandevel.auth.gr

³Προπτυχιακός φοιτητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τ.Θ. 2095, 57200, Λητή, Τηλ.:6972010409, E-mail: pmbolos@plandevel.auth.gr

⁴Προπτυχιακή φοιτήτρια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Μακρυρράχης 4, Βυζάντιο, 55133, Τηλ. 6948418316, Email: axifilid@plandevel.auth.gr

⁵Προπτυχιακός φοιτητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Ιουλίας Ανδρεάδη 3, 49100, Κέρκυρα, Τηλ:6948757136, E-mail: esourian@plandevel.auth.gr

Περίληψη

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η παρουσίαση της μεθοδολογίας που επιτρέπει την όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη απεικόνιση της εξέλιξης των δημογραφικών και οικονομικών χαρακτηριστικών ενός νομού σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η εφαρμογή της μεθοδολογίας αυτής οδήγησε στη μελέτη και την εξαγωγή αποτελεσμάτων για το Νομό Θεσσαλονίκης. Η ύπαρξη του δεύτερου μεγαλύτερου αστικού κέντρου της χώρας και η έντονη μορφολογία του εδάφους αποτέλεσαν τα εφαλτήρια για τη μελέτη του νομού. Η χαρτογραφική απεικόνιση και η στατιστική επεξεργασία των ανθρωπογεωγραφικών χαρακτηριστικών οδήγησε στην απόδοση μιας πιο ρεαλιστικής εικόνας της σημερινής κατάστασης της περιοχής.

Στην εργασία αυτή, τα πρωτογενή δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται από την ΕΣΥΕ και αφορούν τα στοιχεία της απογραφής του πραγματικού πληθυσμού του νομού για τη δεκαετία 1991-2001. Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία, μετά από επεξεργασία των πρωτογενών δεδομένων παρουσιάζονται μέσα από πίνακες και διαγράμματα, τα μεγέθη και η εξέλιξη του πληθυσμού, η δομή και η σύνθεση αυτού και μέσα από τους πληθυσμιακούς δείκτες απεικονίζεται η γήρανση, ο βαθμός εξάρτησης, κλπ. Τέλος, ως προς αυτή την ενότητα, παρουσιάζεται η συγκέντρωση-διασπορά μέσω στατιστικών δεικτών όπως αυτή της καμπύλης Lorenz. Στα οικονομικά χαρακτηριστικά, εκτός από την ανάλυση του ενεργού και μη πληθυσμού, της απασχόλησης και της ανεργίας, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάλυση του παραγωγικού προφίλ του Νομού με την χρήση δεικτών όπως τα τριγωνικά διαγράμματα και οι κοινωνικοοικονομικές σιλουέτες Lebret. Τέλος, έχει γίνει χαρτογραφική απεικόνιση των παραπάνω στοιχείων με τη βοήθεια Συστήματος Γεωγραφικών Πληροφοριών.

PRESENTATION OF HUMAN GEOGRAPHY'S PROFILE OF A PREFECTURE: THE CASE OF THESSALONIKI PREFECTURE

Abstract

The aim of the present study is the presentation of the methodology that leads to the analytical portrayal of the demographic and economic characteristics of a certain prefecture of a certain era. The application of this methodology has led to the exportation of interesting results for the prefecture of Thessaloniki. The second biggest urban city in Greece and its ground morphology have been the data for which the prefecture was selected for study. A more realistic approach has been portrayed by the creation of maps and the statistical analysis of the human geography's data. The primary data were taken from the Hellenic Statistical Authority and refer to the census of the prefecture's population for the decade 1991-2001. As far as the demographic data are concerned, tables, charts and diagrams are created for the presentation of the population, its evolution and its structure when population indices aid at the recording of the ratio of ageing and the dependency rates. Moreover, the concentration- spreading is analyzed through Lorenz curves. As far as the economy is concerned, apart from the active and non-active population, the unemployment and employment rates, special reference is made to the analysis of the productive profile through triangular charts and Lebert figures. Finally, the mapping of the data has been materialized through Geographic Information Systems software so as to increase the accuracy of the inscribed information. The combination of the above aims to result in a complete recording of the prefecture's profile. In this way, a useful geographical tool for the development and special planning of a Prefecture or a specific area is developed.

Λέξεις κλειδιά: Ν. Θεσσαλονίκης, δημογραφία, οικονομία, χωρική ανάλυση

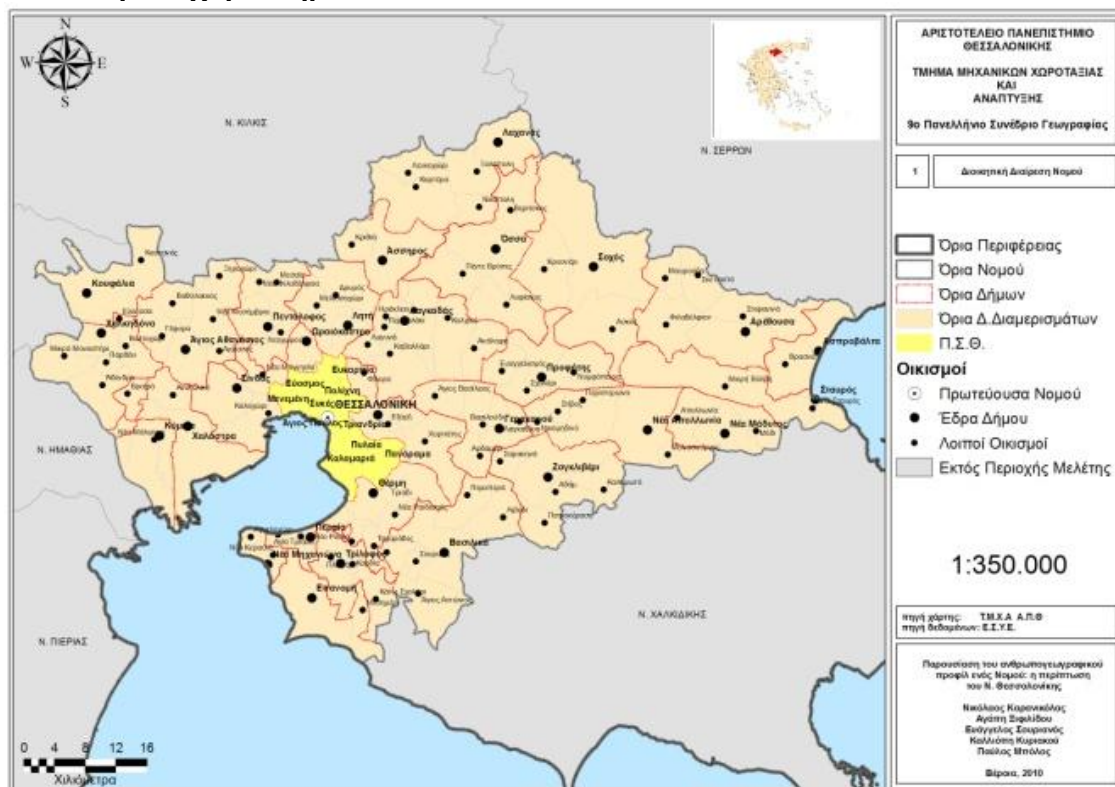
Key words: Prefecture of Thessaloniki, demography, economy, spatial analysis

1. Δεδομένα και μεθοδολογία

Για τις ανάγκες της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία των απογραφών από την ΕΣΥΕ για τον Ν. Θεσσαλονίκης του πραγματικού πληθυσμού, του πληθυσμού εκφρασμένου σε ηλικιακές ομάδες, του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, των ανέργων, των απασχολούμενων ανά κλάδο παραγωγής, και της έκτασης των δήμων. Η περίοδος ανάλυσης είναι η δεκαετία 1991-2001.

Χρησιμοποιώντας ως αφετηρία την καταγραφή των χαρακτηριστικών του Νομού πραγματοποιήθηκε η γεωγραφική ανάλυση και χαρτογραφική απόδοση με τη χρήση Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών, η παραγωγική πυραμίδα με τριγωνικά διαγράμματα και οι κοινωνικοοικονομικές σιλουέτες. Συνολικά η γεωγραφική ανάλυση του Νομού ολοκληρώθηκε μέσα από την δημογραφική ανάλυση, στη συνέχεια την κοινωνική και οικονομική ανάλυση των χαρακτηριστικών του πληθυσμού και τέλος μέσα από μία συνολική επισκόπηση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών καθώς και την γεωγραφική ανάλυση των δικτύων υποδομής. Στα πλαίσια βέβαια της εργασίας συγκεκριμένα τμήματα της συνολικής αυτής ανάλυσης επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν.

2. Διοικητικά χαρακτηριστικά

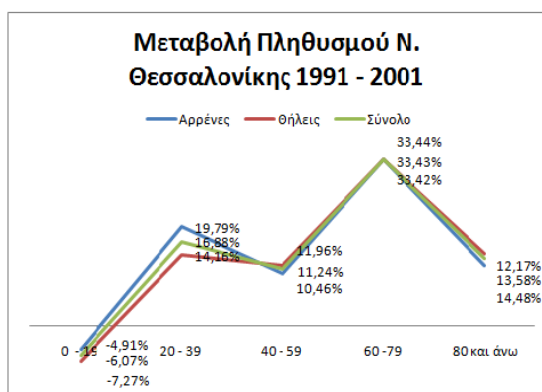

Χάρτης 1, Διοικητική διαίρεση του Ν. Θεσσαλονίκης

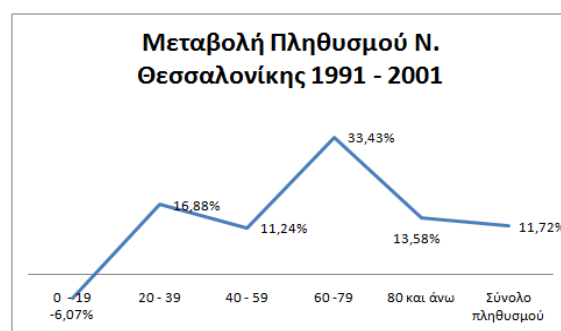
Η Θεσσαλονίκη εντάσσεται διοικητικά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και συνορεύει με τους νομούς Σερρών, Κιλκίς, Πέλλας, Ημαθίας, Χαλκιδικής. Βρέχεται από το Στρυμωνικό κόλπο στα ανατολικά και από το Θερμαϊκό στα δυτικά, που στην εποχή του Μ. Αλέξανδρου έφτανε ως τα σημερινά Γιαννιτσά. Βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του σημερινού Ν. Θεσσαλονίκης (έκταση νομού: 3.683 τ.χλμ.), στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου. Είναι κτισμένη αμφιθεατρικά στις πλαγιές του Κέδρινου Λόφου και περιβάλλεται στα βόρεια από το δάσος του Σείχ Σου. Βόρεια-Βορειοανατολικά της πόλης υψώνεται ο Χορτιάτης. Βορειοδυτικά απλώνεται η πεδιάδα της Θεσσαλονίκης. (Ν. 1561/85).

3. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

Ο πληθυσμός του Νομού Θεσσαλονίκης το 1991 ήταν 946.864 κάτοικοι και το 2001 ήταν 1.057.82 δηλαδή αυξήθηκε κατά 110.961 κατοίκους.

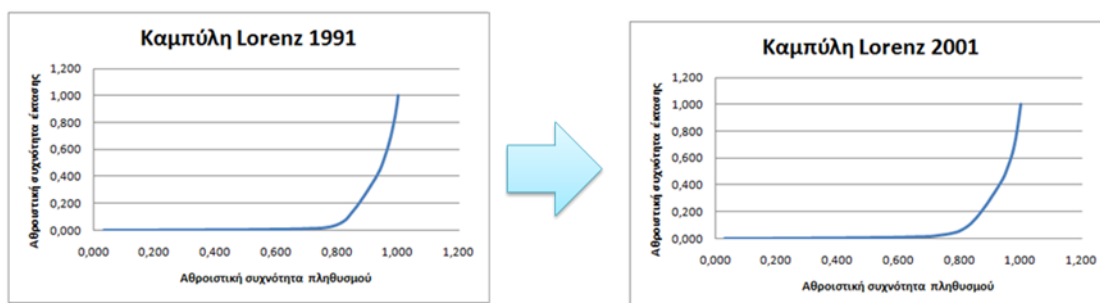

Διάγραμμα 2, Εξελικτική πορεία του πληθυσμού ως προς το φύλο για το 1991-2001

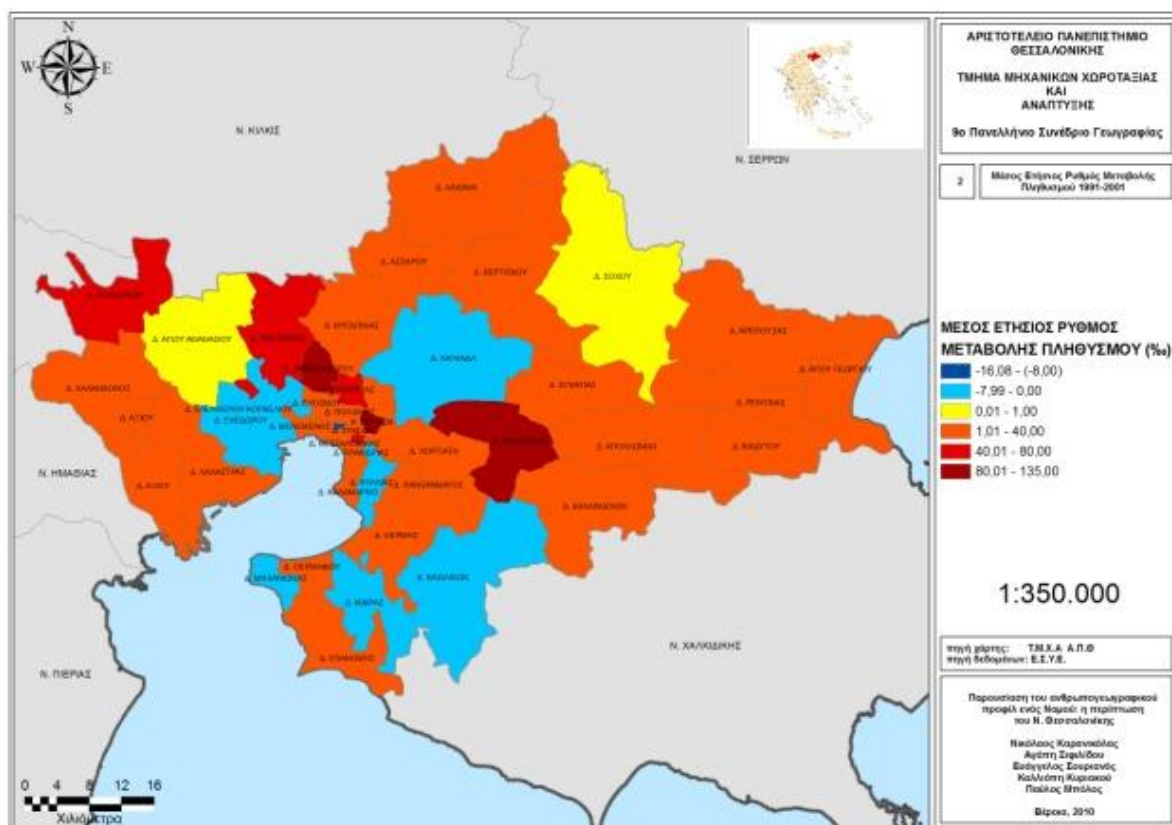

Διάγραμμα 1, Εξελικτική πορεία του συνόλου του πληθυσμού για το 1991-2001

Γενικά όλοι οι δήμοι και οι κοινότητες παρουσιάζουν αύξηση (άλλοι μικρή και άλλοι μεγάλη) εκτός του δήμου Θεσσαλονίκης ο οποίος παρουσιάζει μείωση. Αυτή η μείωση οφείλεται στο γεγονός ότι η κάτοικοι του δήμου μετακινήθηκαν στους γειτονικούς. (ΕΣΥΕ 1991, 2001, ΕΠ Μακεδονία- Θράκη).

Διάγραμμα 3, Μεταβολή της καμπύλης Lorenz (συγκέντρωση-διασπορά) για τη δεκαετία 1991-2001

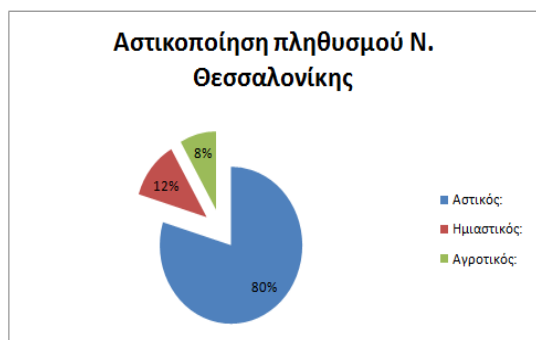

Χάρτης 2, Μέσος ετήσιος ρυθμός Μεταβολής του πληθυσμού για το 1991-2001

4. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

Με βάση την απογραφή του 1991 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός στο Νομό Θεσσαλονίκης βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα (39,4%) σε σχέση με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (39,5%), αλλά σε υψηλά σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Με βάση την απογραφή του 2001 η κατάσταση για το νομό είναι καλύτερη, καθώς παρατηρείται αύξηση στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό της τάξης του 3,8%. Η τάση αύξησης του ενεργού πληθυσμού οφείλεται στη μετακίνηση πληθυσμού απ' τους γύρω νομούς με κύριο σκοπό την εύρεση εργασίας.

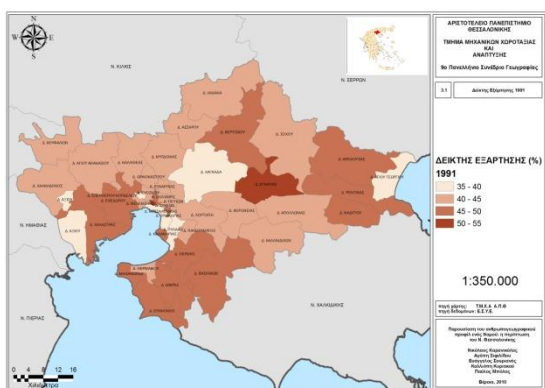
Στο Νομό Θεσσαλονίκης παρατηρείται μία αυξητική τάση του απασχολούμενου πληθυσμού την περίοδο 1991-2001 σε ποσοστό 1,9%. Αξιοσημείωτο είναι πως η ίδια μεταβολή στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας είναι μόλις 0,6% και στο σύνολο της χώρας 2,7%.

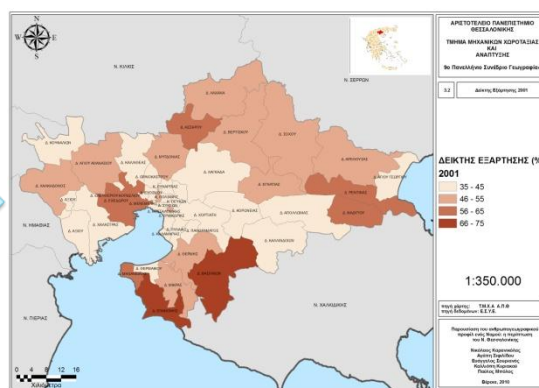
Σχήμα 1, Ποσοστό αστικοποίησης πληθυσμού

Όσον αφορά στην ανεργία, οι τάσεις του ενεργού πληθυσμού και των απασχολούμενων είναι ανοδικές, οπότε η ανεργία βρίσκεται σε σχετικά ανεκτά επίπεδα, όμως δε παύει να έχει τάσεις αύξησης και να αποτελεί μια απειλή για το Νομό και ιδιαίτερα για συγκεκριμένους δήμους.

Με βάση την απογραφή του 1991 ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα (48,5%) σε σχέση με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (48,1%), αλλά σε χαμηλά σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Με βάση την απογραφή του 2001 η κατάσταση για το νομό είναι καλύτερη, καθώς παρατηρείται μείωση στον μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό της τάξης του 2%. Μείωση του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού είχαμε και στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αλλά και στο σύνολο της χώρας.

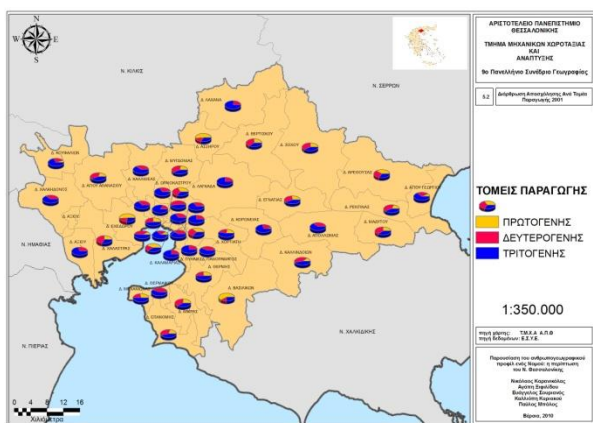

Χάρτης 3, Δείκτης εξάρτησης πληθυσμού για το 1991

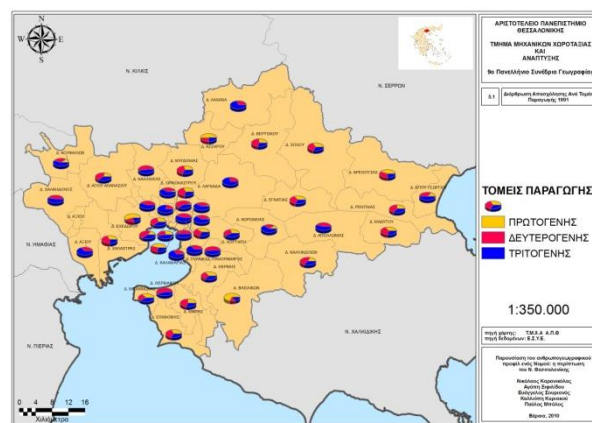

Χάρτης 4, Δείκτης εξάρτησης πληθυσμού για το 2001

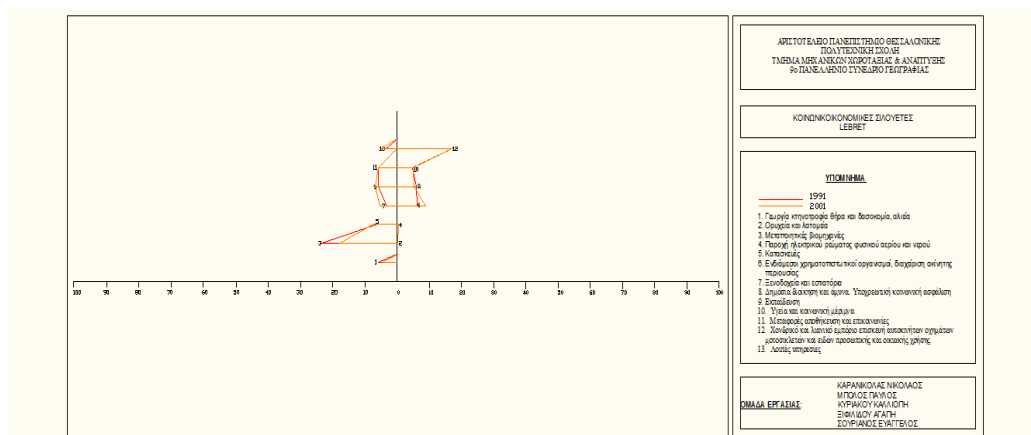
Όσον αφορά στους κάδους απασχόλησης, δεν αποτυπώνονται σημαντικές μεταβολές τη δεκαετία 1991-2001. Παρατηρείται μια υπεροχή των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα (25,4%), το ποσοστό το οποίο ξεπερνά και της Π.Κ.Μ. αλλά και του συνόλου της χώρας. Ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας με ποσοστό 11,2% και τέλος ο πρωτογενής με πολύ μικρό ποσοστό μόλις 2,1%. Οι παραπάνω χάρτες αποτυπώνουν την τριτογενοποίηση της οικονομίας στο Νομό Θεσσαλονίκης, καθώς η μεταβολή των απασχολούμενων στο τριτογενή τομέα έχει μεγάλη αύξηση ενώ οι δύο άλλοι τομείς την περίοδο 1991-2001 σημειώνουν πτωτική τάση. (ΕΣΥΕ 1991, 2001).

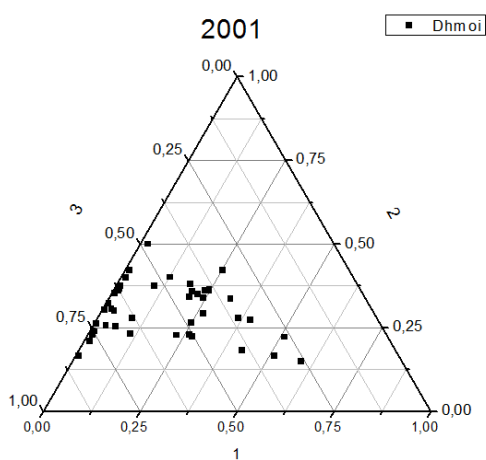
Χάρτης 5, Διάρθρωση απασχόλησης ανά τομέα (1991)

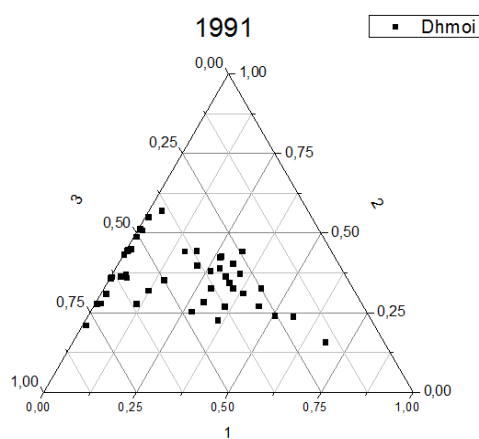
Χάρτης 6, Διάρθρωση απασχόλησης ανά τομέα (2001)

Σχήμα 2, Κοινωνικοοικονομικές σιλουέτες Lebret για το 1991-2001

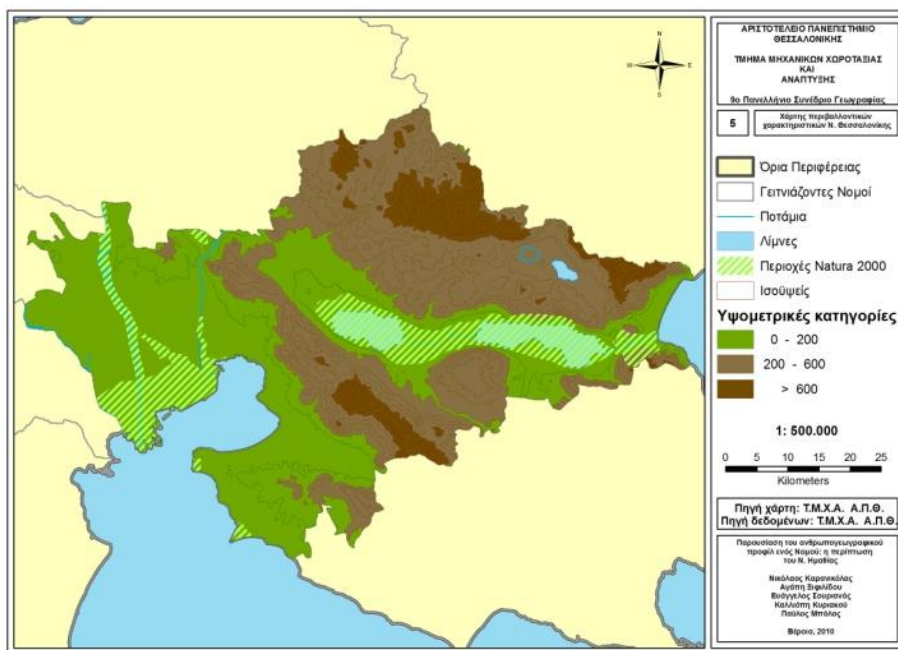

Σχήμα 3, Τριγωνικό διάγραμμα για τους δήμους του Ν. Θεσσαλονίκης (1991)

Σχήμα 4, Τριγωνικό διάγραμμα για τους δήμους του Ν. Θεσσαλονίκης (2001)

5. Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά

Χάρτης 7, Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του Ν. Θεσσαλονίκης

Το μορφολογικό ανάγλυφο του Ν. Θεσσαλονίκης διαμορφώνεται κυρίως από πεδινές εκτάσεις (μέγιστο υψόμετρο 200μ.) στα νοτιοδυτικά του Νομού χωρίς όμως να λείπουν οι ορεινοί όγκοι στα βορειοδυτικά του Νομού και στα σύνορα με το Ν. Χαλκιδικής και οι ημιορεινές περιοχές. Στο κέντρο του Νομού εντοπίζονται δυο λίμνες (Κορώνεια και Βόλβη) οι οποίες είναι ενταγμένες στις περιοχές Natura 2000. Ο Νομός διαρρέεται στα δυτικά από 3 ποταμούς (Αξιός, Γαλλικός και Λουδίας). Στις περιοχές Natura 2000 ανήκει ο ποταμός Αξιός, μέρος των άλλων δυο ποταμών καθώς και η περιοχή όπου εκβάλλουν στη θάλασσα.

6. Οικιστικό δίκτυο- Εξαρτήσεις

Ο Ν. Θεσσαλονίκης έχει ένα πλούσιο οικιστικό δίκτυο με πόλεις και οικισμούς σε όλα τα επίπεδα. Κέντρο του Νομού και όλης της Περιφέρειας αποτελεί η Θεσσαλονίκη η οποία χαρακτηρίζεται ως οικιστικό κέντρο 1ου επιπέδου καθώς σε αυτήν συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο πληθυσμιακό σώμα του Νομού (ενδεικτικά ένας μόνο Δήμος της, αυτός της Θεσσαλονίκης, συγκεντρώνει 400.000 κατοίκους περίπου) και λειτουργεί ως το κέντρο οικονομικών, πολιτικών και υπηρεσιακών δραστηριοτήτων. Είναι πόλος έλξης για πολλές δραστηριότητες και επενδύσεις και στους τρεις τομείς παραγωγής ενισχύοντας την ακτινοβολία του Νομού σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τέλος, στο σύνολο του νομού η πλειονότητα των οικισμών χαρακτηρίζεται από οικιστικά κέντρα 3ου και 4ου επιπέδου. Οι υπόλοιποι οικισμοί με περιορισμένες λειτουργίες και υπηρεσίες εξυπηρετούνται είτε από γειτονικούς οικισμούς είτε από την ίδια τη Θεσσαλονίκη. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως η, εν λόγω, οικιστική οργάνωση του Νομού αν και βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα θα μπορούσε να είναι ακόμα πιο οργανωμένη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στη Θεσσαλονίκη και τη Μητροπολιτική Περιοχή της παρά σε όλο τον υπόλοιπο Νομό.

7. Συμπεράσματα

Στοιχίμα αποτελεί η ισόρροπη ανάπτυξη για το Ν. Θεσσαλονίκης καθώς εντοπίζεται ανάπτυξη μόνο στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης. Ο Νομός έχει προοπτικές ανάπτυξης οι οποίες δεν έχουν αξιοποιηθεί σε ικανό βαθμό. Πολύτιμος αρωγός για την επιθυμητή ανάπτυξη μπορούν να αποτελέσουν δράσεις για την οικονομία σε συνδυασμό με κονδύλια για το περιβάλλον. Η ενίσχυση των υποδομών σε ολόκληρο το Νομό θα συμβάλλει σημαντικά στη δημογραφική τόνωση του καθώς και στην κοινωνική συνοχή προσφέροντας ίσες ευκαιρίες. Οι παρεμβάσεις σε αυτούς τους τομείς μπορούν να οδηγήσουν στην επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης του Νομού.

8. Βιβλιογραφία

1. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ), εύρεση στην ιστοσελίδα: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>, (επίσκεψη 05/05/10).
2. Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας ΑΜΘ, 2007, «ΕΠ Μακεδονία- Θράκη», Αθήνα.
3. Καρανικόλας, Ν., Λαφαζάνη, Π., Μυρίδης Μ., Ράμναλης Δ. (2000), «Η Απερήμωση των Ορεινών Οικισμών της Βόρειας Ελλάδας: Σχεδιάζοντας ένα “παρατηρητήριο” για τις αλλοιώσεις του Οικιστικού Δικτύου των Χωρών της Βαλκανικής», Πρακτικά Συνεδρίου: “Οικονομικός, κοινωνικός, περιβαλλοντικός και πολεοδομικός επανασχεδιασμός υποβαθμισμένων ή κατεστραμμένων περιοχών της Ευρώπης”, σελ. 81-95, Θεσσαλονίκη.
4. King, R., De Mas, P., Mansvelt Beck, J. (2001), «Geography, Environment and Development in the Mediterranean», Sussex Academic Press, Brighton-Portland.
5. Μυρίδης Μ., Κουσουλάκου, Α., Λαφαζάνη, Π., Καρανικόλας, Ν. (2000), «Ένας Δημογραφικός Απολογισμός για την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας [1951-1991]» στα Πρακτικά Συνεδρίου: “Χωρικές Διαστάσεις των Δημογραφικών Φαινομένων”, σελ 413-136, Βόλος.
6. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 1985, Ν.1561/85 “Ρυθμιστικό σχέδιο και πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης και άλλες διατάξεις», Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Αθήνα.
7. Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, (1997), Πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας».